

A Marczibányi Alapítványtól az ORFI kialakulásáig ^[1]

Az érdemes Irgalmasrend kezelése alatt álló budai Császár fürdő hévforrásainak páratlan vízbősége, általánosan elismert gyógyhatása, a legszeleesebb körben elterjedt régi jó hírneve folytán hazánk egyik legértékesebb gyógykincsét képezi. [...] Ma úgy az építmények, mint a belső berendezések annyira megromlott állapotban vannak, hogy nem csak hogy a hozzájuk fűzött kívánalmaknak nem felelnek meg, hanem már-már a zavartalan üzem folytatását is veszélyeztetik és az épület állagának további pusztulását vonhatják maguk után.

Bevezetés

A magyarországi gyógyfürdők tulajdonviszonyai 1945 előtt meglehetősen vegyes képet mutattak. A Margit-szigeti gyógyfürdő a Fővárosi Közmunkák Tanácsa, a „Lillafüredi éghajlati gyógyintézet” a Földművelésügyi Minisztérium, a Galyatetői gyógyfürdő a Pénzügyminisztérium, a Parád gyógyfürdő a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium hatáskörébe tartozott, míg a Császár fürdő alapítványi formában működött, az Irgalmasrend kezelésében. A többi gyógyfürdő városok, alapítványok, részvénytársaságok, magánszemélyek tulajdonában volt.

1945 után a fürdők jogállása is megváltozott. A bankok államosítása után a bankok érdekeltségi körébe tartozó gyógyfürdők állami kezelésbe kerültek. A száznál több munkavállalót foglalkoztató cégekhez vállalatvezetőket rendeltek, majd nemzeti vállalatokká alakították át azokat. Az alapítványok megszüntetése után az ide tartozó gyógyfürdőket is államosították. A korábban egységes cégeket az államosítások után szétszedték, üzemeiket több vállalat között osztották meg.

Az ORFI létrejöttének előzményeit a 19. század elejére, a *Marczibányi Alapítvány* létrehozására vezethetjük vissza.

Marczibányi István (1752-1810) Csanád, Arad és Szerém megyei birtokos volt, 1780-ban a temesi kerületben tartományi biztos és királyi tanácsos, majd Csanád megyei alispán. Kora egyik jelentős mecénása. Alapítványt létesített magyar irodalmi művek jutalmazására, a Nemzeti Múzeumnak régiséggyűjteményt adományozott, támogatta a *Ludoviceum*, a későbbi Ludovika Akadémia létrehozását. Budán az Erzsébet-rendi apácák számára kórházat építtetett. 1806-ban a budai Császár fürdőt a közelébe eső házakkal együtt az Irgalmasrend számára megvette, majd pár hónappal később alapítványt hozott létre. „Az Istenes Szent Jánosról címzett tisztelettel irgalmas barátoknak, betegek eltartására, örök adományképp, tekintettel számukra és a szükségletekre, a most nemrég, folyó évi március hó 21-én 72 000 forintot megvett ügyevezett Császár fürdőt örök alapítványképp, tisztelettel Riediger Máté atyának, nevezett rend tartományfőnöke s általa az egész rend kezeihez oly módon engedjük át, hogy e fürdő jövedelméből annyi barát és beteg tartassék, amennyi csak tartható. Nehogy azonban e pontból különféle kérdések támadhassanak, minden egyes betegágyra évi 100 frt, minden egyes barátra évi 200 frt fordíttassék; továbbá, hogy a betegek kellő ápolásban részesülhessenek, minden 10 ágyhoz, a Főtisztelendő Tartományfőnök úrral megegyezvén, egy-egy szerzetest rendelünk.”

1815-1817-ben felépült a rend kórháza, majd 1903-ban az új kórház. A 19. század végén, a Császár fürdő közvetlen szomszédságában megalakult a Szent Lukács Gyógyfürdő Rt. A vállalat a Magyar Országos Központi Takarékpénztár (MOKTÁR) érdekkörébe tartozott. A MOKTÁR 1946-ban beolvadt a Magyar Általános Hitelbankba, így a vállalat részvényei a Hitelbankhoz kerültek.

Az első világháború idején a „háborús állapot a fürdőző közönséget megcsappantotta”, a Császár fürdő női uszodájának használatát átengedték a „Csonkított és béna katonákat gondozó bizottság” részére, jelentős összeget fordítottak a szegény betegek ápolására.

A Császár fürdő épületeinek, berendezéseinek állaga a háború után is folyamatosan romlott. Az Irgalmasrend az alapítvány tönkrement épületeinek, felszerelési tárgyainak helyreállítása érdekében államkölcsönért folyamodott. A minisztérium 1924-ben bizottságot küldött ki az alapítvány vagyontárgyainak megvizsgálására, és a bizottsági tagok igen lesújtó képet vázoltak fel a fürdőről. A későbbiekben megkezdődött a reumakórház felépítése. A második világháború azonban megakadályozta az elképzelések megvalósítását. A Császár fürdő egy részét ismét a sebesült, rokkant katonák rendelkezésére bocsátották.

A háborús pusztítások súlyos károkat okoztak mind a Császár fürdő, mind a Lukács fürdő ingatlanjaiban, berendezéseiben. A bankok államosítása után állami kezelésbe került a Szent Lukács Gyógyfürdő Rt. is.

1949 áprilisában Rajki Béla, a Nemzeti Sportuszoda vezetője személyében vállalatvezetőt rendeltek ki a Császár fürdőhöz, majd a fürdőt Budapest, az 50 méteres sportuszodát és a 25 méteres női fedett uszodát pedig a Sporttelepek Nemzeti Vállalat tulajdonába adták. Hamarosan újabb változás következett be. Az államosított Szent Lukács Gyógyfürdőt nemzeti vállalattá alakították és hozzácsatolták a Császár fürdőt. Néhány hónap múlva pedig megalakították az Állami Rheuma Kórházat.

1950. december 28-án megszüntették a Marczibányi István és a Mária-féle Császárfürdői Kegyes Alapítványt, vagyonát az Egészségügyi Minisztérium, Budapest főváros III. kerületi tanács végrehajtó bizottsága, a Sportlétesítmények Vállalat, a Fővárosi Gyógyfürdők és Gyógyforrások Vállalata között osztották meg.

1951 tavaszán az Állami Rheuma Kórház, a Lukács fürdő és az Országos Balneológiai Kutató Intézet összevonásával megalakult a Kunfi Zsigmond Utcai Állami Kórház, majd az intézmény neve alig egy év múlva Országos Reuma és Fürdőügyi Intézet lett. Az elkövetkező évtizedekben az ORFI újabb és újabb ingatlanokkal bővült.

Csaknem 50 évvel a megalakulás után nagy változás következett be az Intézet életében. 1991-ben törvény született a volt egyházi ingatlanok tulajdoni helyzetének rendezéséről. E törvény alapján a kormány határozatokat hozott a Magyar Állam tulajdonában és az Országos Reumatológiai és Fizioterápiás Intézet vagyonkezelésében lévő korábbi irgalmasrendi tulajdon visszaadásáról. 2000-ben az ORFI átadta épületei egy részét a betegápoló Irgalmasrend, illetve az 1903 óta működő Budai Irgalmasrendi Kórház (BIK) részére. (A politikai döntés által létrehozott kényszerű együttélés mindkét intézmény számára azóta is megoldhatatlan problémákat jelent.)

Az itt közölt dokumentumok a Népjelölti Minisztérium anyagában találhatóak. Az ORFI-ra vonatkozó legkorábbi irat 1905-ben keletkezett.

Az Irgalmasrend tartományfőnöke - „úgy is mint a Császárfürdői Kegyes Alapítvány kezelője” - rendszeresen küldte beszámolóit az illetékes miniszternek (a népjelölti és munkaügyi, majd a belügyminiszternek, 1945 után a népjelölti miniszternek). Évente készültek a jelentések az alapítvány működéséről, helyzetéről, a hadigondozásban betöltött szerepéről. 1924-ben átfogó összeállítás készült az alapítvány épületeinek, „felszerelési tárgyainak tönkrement állapotáról”, 1930-ban ismertették az ingatlanok értékeit. Az iratanyag jelentős részét alkotják a reuma kórház tervezett építésével kapcsolatos dokumentumok.

Említést érdemel, hogy 1936-ban az Irgalmasrend nyilatkozatot tett az építkezésre kiszemelt telkek tulajdonjogáról. Eszerint „a Rend tudomásul veszi, hogy a Marczibányi István-féle alapítvány telkén létesítendő reuma kórház épületei [...] az alapítvány tulajdonai maradnak”. A jövőben sem követelik, hogy „a szóban lévő telkek tulajdonjoga a Rend nevére átirattassék.” 2000-ben ezek a telkek is az Irgalmasrend tulajdonába kerültek.

Az 1945-1950 között keletkezett dokumentumok elsősorban az alapítvány háború utáni állapotáról és jogállásának átalakításáról tájékoztatnak.

Források

A Császár fürdő vizsgálata 1924-ben

Nagyméltóságú Magyar Királyi Népjóléti és Munkaügyi Miniszter Úr!
Kegyelmes Uram!

[...] Megtisztelő megbízatásának eleget téve részt vettem abban a bizottsági eljárásban, amelynek feladatául a budai Császár fürdő Alapítvány vagyontárgyainak és üzemenetének megvizsgálását méltóztatott kitzüzni. Ide vonatkozó észrevételeimet vagyok bátor mély tisztelettel előterjeszteni.

Az érdemes Irgalmasrend kezelése alatt álló budai Császár fürdő hévforrásainak páratlan vízbősége, általánosan elismert gyógyhatása, a legszélesebb körben elterjedt régi jó hírneve folytán hazánk egyik legértékesebb gyógykincsét képezi. Ez az intézmény még a közelmúltban Budapest legnagyobb és legtökéletesebb berendezésű gyógyfürdője volt. Ma úgy az építmények, mint a belső berendezések annyira megrongált állapotban vannak, hogy nem csak hogy a hozzájuk fűzött kívánalmaknak nem felelnek meg, hanem már-már a zavartalan üzem folytatását is veszélyeztetik és az épület állagának további pusztulását vonhatják maguk után. Ennek a leromlásnak egyrészt a háborús és az ez után következő évek rendkívül súlyos gazdasági viszonyai voltak okozói, másrészt az, hogy a Császár fürdő anyagi érdekei mindenkor alárendeltek a közegészségügyi, szociális és emberbaráti szempontoknak. Alig van intézmény, amely a szenvedők gyógyítása és a népegészségügy előmozdítása érdekében olyan áldozatokat hozott és érdemeket szerzett, mint ez az Irgalmasrend által vezetett gyógyfürdő.

Ezért akkor midőn annak megmentéséről és fölvirágoztatásáról van szó, nem csupán a jövedelmezőségi szempontok az irányadók, hanem közgazdasági és közegészségügyi jelentőségénél fogva azt épp oly elsőrendű állami feladatnak tekintem, mint a kórházak és klinikák fenntartását.

[...]

Ma, midőn gyógyfürdőink legnagyobb részétől megfosztott bennünket Trianon, meglévő gyógykincseink kiaknázása, fejlesztése és fölvirágoztatása elsőrendű kötelességünk. Ezért a hazai fürdőügy szempontjából őszinte hálával kell fogadnunk Nagyméltóságod kezdeményező lépését, és kérünk, hogy e nagyfotosságú kérdés szerencsés megoldását lehetővé tenni méltóztassék.

Budapest, 1924. április hó 12.

A legmélyebb tisztelettel
Bánlaky Géza
A Szent Gellért Gyógyfürdő központi igazgatója

MOL XIX-C-1-a-3063-M-12-1950. (Magyar Országos Levéltár - Népjóléti Minisztérium - Elnöki főosztály)

A Marczibányi-féle Császárfürdői Kegyes Alapítvány 1945. évi zárszámadása

Az Irgalmasrend magyar tartományi főnöke
Budapest
II. Kunfi Zsigmond út 17-19.

Miniszter Úr!

A kezelésem alatt álló Marczibányi-féle Császárfürdői Kegyes Alapítvány 1945. évi zárszámadását szíves jóváhagyás céljából mély tisztelettel felterjesztem.

Tisztelettel jelentem, hogy Budapest felszabadításáért folyó ostrom következtében úgy a gyógyfürdő, mint a szállodaépületek erősen megrongálódtak, a berendezések, a felszerelési tárgyak 70%-ban elpusztultak, veszendőbe mentek, részben az ostrom által, részben a katonaság és magánszemélyek feltűzelték és elvitték azokat.

Az ostrom után az orosz katonai hatóság a gyógyfürdőt lefoglalta. A romok eltakarításához közmunkásokat rendeltek ki, akik alkalmazottaink irányításával és segítségével a gyógyfürdőt a holttestek, állati hullák és törmelések eltávolítása után annyira rendbe hozták, hogy március közepétől az orosz katonaság egy medencét rendszeresen használhatott. Közben mi magunk megfeszített munkával arra törekedtünk, hogy a polgári lakosság is használhassa a fürdőket, amit úgy saját alkalmazottaink, mint alkalmi munkások foglalkoztatásával sikerült is elérni, és május 2-án a legtöbb fürdőosztályt megnyithattuk.

Az orosz katonai hatóság június 18-án a fürdőt kezelésünkbe visszaadta.

Szállodánk eredetileg 76 szobából állott, amelyekből részint az ostrom alatt bekövetkezett épületkár miatt, legfőképpen azonban a berendezési tárgyakban beállott veszteség miatt csak 14 szobát tudunk megnyitni, ezt is csak az év második felében, mert addig az épületeket az orosz és román katonai hatóságok több ízben igénybe vették elszállásolás céljából.

A kezdeti nehézségek leküzdése és megoldása sem hozta meg azonban a várt forgalmat és eszerint a kívánt kezelési eredményt. Szállodai vendégünk alig volt, fürdővendégeink száma is erősen megcsappant. Az infláció kezdete is éreztette hatását, a folytonosan emelkedő fürdőjegy árakat mind kevesebben tudták megfizetni és a betegsegélyező pénztárak sem voltak abban a helyzetben, hogy biztosítottainknak fürdőket rendelhetek volna olyan számban, mint az a múltban volt.

Zárszámadásunk szerint P. 8 548 064 múlt évi maradvánnyal kezdtük az 1945-ös költségvetési évet, mely összeghez P. 32 085 bevétel történt május 2-ig, a fürdő megnyitásáig, 1944. évi átfutó bevételként.

Az év folyamán a fürdők használatából is befolyt 53 388 022 pengő, mely összegből 827 137 pengő bevétele volt az uszodának. Az uszoda látszólagos alacsony bevétele onnan származik, hogy az infláció folytán az év utolsó hónapjaiban, mikor az uszoda már zárva volt, a belső fürdők jegyárai számszerűleg sokkal magasabbak voltak.

A betegsegélyező pénztárak biztosítottaink fürdetéséért 3 852 663 pengőt fizettek. A nagy betegbiztosító pénztárak csak decemberben kezdték tagjaikat gyógykezelésnek és ezért szerepel olyan alacsony összeggel a betegbiztosítóktól kapott jegyek ellenértéke.

Szállodai szobaár P. 3 443 013 volt, az állandó bérletekből P. 26 749 folyt be, különféle egyéb bevételek 1 324 936 pengő volt.

Ezeket egybevetve a múlt évi maradvánnyal, együtt P. 62 121 155 volt a rendes bevétel.

Rendkívüli bevételként P. 4 820 000-t könyveltünk, mely összegben bennfoglaltatik a különféle magánosoktól felvett rövidlejáratú kölcsönökön kívül az Újjáépítési Minisztériumtól kapott 3 500 000 pengős tatarozási törlesztéses kölcsön és az 1 000 000 pengős újjáépítési segély. A magánosoktól felvett kölcsönök munkabérekre keltek a május 2-a előtt végzett helyreállításokért, másodsorban szénre.

Rendes és rendkívüli bevételeinkkel P. 66 941 155-tel szemben, kiadásaink a költségvetési évben 64 569 499 pengőt tettek ki.

[...]

A mérlegek elkészítésénél csupán a pénztári mérleget tudtuk összeállítani, mert a vagyoni és jövedelmi mérleg összeállításához szükséges stabil pénzalap hiányzik és ezenfelül, amennyiben aranypengőben fejeztük volna ki vagyoni és jövedelmi mérlegeinket, abban az esetben megfelelő szakértők igénybevétele lett volna szükséges, ami olyan kiadási többletet jelentett volna, melynek költségét csak a helyreállítási kiadások rovására tudtuk volna előteremteni. Sokkal fontosabbnak tartottuk ennél az épületek állagfenntartását és a pusztulástól való megóvását, ezért a személyi és dologi kiadásoknál megtakarítható minden összeget a károk helyreállítására fordítottunk.

1945-ben az alapítvány az Irgalmas-rend budai kórházával szemben fennálló rendeltetésének kisebb mértékben tudott csak eleget tenni. Előző évről visszamaradt 3 beteg, felvéve 57.

[...]

Budapest 1946. június 15.

Teljes tisztelettel
Toponáry József Ede
rendfőnök
a Császárfürdői Kegyes Alapítvány kezelője

MOL XIX-C-1-a-3063-M-12-1950. - (c. tétel-10277-1946.) - (Magyar Országos Levéltár - Népjóléti Minisztérium - Elnöki főosztály)

Jelentés a Marczibányi István és Mária-féle Császárfürdői Kegyes Alapítványról

Az Irgalmasrend magyar tartományi főnöke
Budapest
II. Kunfi Zsigmond út 17-19.
737/1948. tf. sz.

Népjóléti Miniszter Úr!

A Magyar Köztársaság Kormányának az Alapítványok bejelentéséről szóló 12.040/1948. Korm. számú rendeletében közölt felhívás alapján a Marczibányi István és Mária-féle Császárfürdői Kegyes Alapítványra vonatkozólag - mint az Alapítvány kezelője - az alábbiakban teszem meg jelentésemet:

1. a) Az Alapítvány elnevezése: Marczibányi István és Mária-féle Császárfürdői Kegyes Alapítvány.

b) Az Alapítvány célja az, hogy a „Császár fürdő jövedelméből annyi beteg és irgalmasrendi tag tartassék, amennyi csak tartható”, azaz, hogy az Irgalmasrend budai kórházában a fürdő jövedelméből szegény sorsú betegeket ápoljanak és az ezeknek az ápolásához szükséges irgalmas szerzeteseket abból tartassék el. Ennek a céljának a biztosítására adományozta Marczibányi István és neje a Császár fürdőt, amely intézmény ezáltal a szegény betegek teljes díjtalan ápolását teszi lehetővé.

c) Az Alapítvány kezelője - az alapítólevél értelmében - a magyar Irgalmasrend mindenkorai tartományfőnöke, jelenleg Toponáry József Ede rendfőnök, okl. gyógyszerész. Az Alapítvány kezelőjének székhelye: Az Irgalmasrend budai rendháza (Budapest, II., Kunfi Zsigmond utca 17-19. sz.). Az Alapítvány kezelője az Alapítvány vezetésében most is részt vesz.

d) Az Alapítvány ingatlan vagyona a Császár fürdő II., Kunfi Zsigmond utca 31-33., 35. és 50-52., 54. sz. alatti épületei. Ingó vagyon a Császár fürdő és szálló berendezése és felszerelése. Az ingatlanok értékét a Magyar Kormány 1790/1947. M. E. sz. rendeletében lefektetett elvek figyelembevételével határoztuk meg. Eszerint a Császár fürdő értéke: 5 463 495 Forint. Az ingó vagyon értéke: 46 623 Forint. Tekintettel a Császár fürdő romos állapotára, a fenntartási költségen felüli összeget helyreállításra fordítjuk és ezért tiszta jövedelem nincs.

e) A felügyeletet a Népjóléti Miniszter gyakorolja, akihez az Alapítvány minden évben beküldi költségvetését és zárszámadását.

f) Az Alapítványt terhelő tartozások:

Iparosok és kereskedők:

Szepessy János építőanyagkereskedő.....	2 611 Ft
Grafikai nyomdai vállalat.....	5 200 Ft
Csihák Károly bádogos mester.....	16 000 Ft
Gál Lajosné üveggereskedő.....	21 000 Ft
Stüber Imre villanykereskedő.....	5 000 Ft
Vojta István asztalos mester.....	17 000 Ft
Jany János gépszerező.....	3 000 Ft
Markóssy és Falus tüzelőkereskedő.....	5 200 Ft
Vladász József szobafestő.....	2 500 Ft
.....	<u>77 311 Ft</u>

Kölcsön és évi törlesztés:

Ibusz hirdető vállalat.....	5 611 Ft
Hetényi Gyula per részlet.....	10 000 Ft
Újjáépítési kölcsön.....	18 000 Ft
.....	33 611 Ft

Adó tartozás:

Illetményadó hátralék..... 117 000 Ft

Összesen:..... 227 922 Ft

2. az alapítólevél másolata mellékelve.

3. Az Alapítványnak 20 db Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. részvénye van, melyet a Magyar Általános Hitelbank letétében őrzött, s a Magyar Államkincstárnak felmentésre rendelkezésre bocsátott. A fenti címlétről a Pénzügyintézeti Központ által kiállított 3199. sz. elismervényt egyidejűleg letétbe helyezte. Az Alapítvány tulajdonában volt értékpapírok az első világháborút követő infláció alkalmával teljesen elértéktelenedtek.

4. az ingatlanok telekkönyvi adatai:

III., Kunfi Zsigmond utca 31-33. hrsz. 14479. Telekkönyvi betétszám: Duna jobbparti rész 6302. Térmérték: 2 hold 998,5 négyszögöl.
III., Kunfi Zsigmond utca 35. hrsz. 14562. Telekkönyvi betétszám: 2243. Térmérték: 111,6 négyszögöl.
III., Kunfi Zsigmond utca 50-52. hrsz. 14478. Telekkönyvi betétszám: 6302. Térmérték: 1 hold 41,9 négyszögöl.
III., Kunfi Zsigmond utca 54. hrsz. 14560. Telekkönyvi betétszám: 6302. Térmérték: 2 hold 144,4 négyszögöl.
Hrsz. 14553. 1454,70 négyszögöl
Hrsz. 14559. 1519,70 négyszögöl

Az épületeken előállott háborús károk találatok és légnyomás következtében álltak elő. A tetőzetet teljes egészében helyreállítottuk, az ereszcatornázás még nincs teljes egészében helyreállítva. A találatok következtében keletkezett károkat - kevés kivétellel - helyreállítottuk.

Vagyok a Miniszter Úrnak

Budapest, 1948. december hó 17-én

Toponáry József Ede
az Irgalmasrend magyar tartományi főnöke
a Császárfürdői Kegyes Alapítvány kezelője

MOL XIX-C-1-a-3063-M-1-1950. (c. tétel-10.535-1948.) - (Magyar Országos Levéltár - Népjóléti Minisztérium - Elnöki főosztály)

A Császár uszoda kezelésének átvétele a Sporttelepek Nemzeti Vállalat részére

A Gazdasági Főtanács titkárságának indokolása

A határozatban említett objektumok a Marczibányi alapítvány vagyonához tartoznak, amely vagyonnak a kezelője ez idő szerint az Irgalmasrend. A két uszoda a Császár fürdő üzeméhez tartozik, amely további üzemrészekből, így gőzfürdőből, kádfürdőből stb. áll. Területileg a sportuszoda és a fedett női uszoda a fürdő többi üzemrészeitől külön épült és így azoktól elkülönítve üzemeltethető.

Az 50 méteres uszoda a Nemzeti Sportuszoda hasonló létesítményén kívül sportcélra egyedül alkalmas létesítmény és az Országos Sporthivatalnak a gondozására bízott érdekek szempontjából erre feltétlenül szüksége van. A Népjóléti Minisztérium illetékes ügyosztályai e tervezett intézkedés ellen észrevételt tettek, amennyiben helytelennek tartják a két uszodának a fürdő egyéb üzeméitől történő elválasztását. Mi ezt ennek ellenére is helyesnek tartjuk, éppen az uszodák elhelyezése folytán, ami lehetővé teszi a többi fürdőüzemektől történő elkülönített üzemeltetésüket.

A Marczibányi alapítvány tekintetében a főfelügyeletet gyakorló hatóság a népjóléti miniszter. Jogrendszerünk szerint a főfelügyeleti hatóság jogosult az alapítványt megszüntetni, amiből következtethetően jogosult arra is, hogy a vagyon egy részét az eredeti cél szolgálatában megtartva, az alapítványi vagyontól elválaszthatja.

A Sportlétesítmények N[emzeti] V[állalat] megalapítása folyamatban van és a vezérigazgatói tisztt ideiglenes betöltésére javasolt intézkedés mellett az most már gyorsan befejezhető.

822/15/1949. GF h. - GF HT 1949. április 15. 15. sz.

[aláírás nélkül]

Az Irgalmasrend magyar tartományi főnökének kérése, hogy a Császárfürdő teljes egészében maradjon meg a Rend kezelésében

Irgalmasrend magyar tartományi főnöke
Budapest
Kunfi Zsigmond u. 17.

Népjóléti Miniszter Úr!

F. évi április hó 17-én délelőtt a Császárfürdő uszodájában megjelent Rajki, a margitszigeti sportuszoda vezetője és közölte az úszómesterrel, hogy a Császárfürdő nyitott és fedett uszodáját nemzeti vállalatnak kívánják nyilvánítani. Tekintettel arra, hogy a sportuszoda vezetője nem lehet illetékes személy ennek a közlésére és a Császárfürdőben sem a vezetőséghez fordult, azért a Miniszter Úrhoz, mint a Császárfürdő felügyelő hatóságához fordulunk, hogy ennek a kérdésnek az esetleges tárgyalása alkalmával kellő tájékozottsággal bírjon.

A Császárfürdő 1806-ban létesült jótékony célú alapítvány, amelynek rendeltetése az, hogy annak jövedelméből az Irgalmasrend kórházában szegény betegeket ápoljanak és azok ápolásához szükséges, megfelelő számú, irgalmas szerzetest fenntartsanak. A Császárfürdő ezt a hivatását másfél évszázad óta betölti, így az Irgalmasrend a hagyományozó szerinti köteleességét gyakorolhatta, mégpedig a Rend alkotmányának előírása szerint, azaz vallási és nemzeti különbség nélkül. Ez a másfél évszázad óta folytatott gyakorlat mindig megfelelt a népi demokrácia szellemének.

A Császárfürdő nyitott uszodája eredetileg sportuszodának épült ugyan, azonban a sport fejlődésével kapcsolatosan még korszerűbb uszoda építése vált szükségessé, ami a Margitszigeten meg is történt. Ekkor a Császárfürdő medencéjének mélyebb részét betömték, az ugrótornyot lebontották, és ezzel az uszoda sportjellege tulajdonképpen megszűnt. Ennek ellenére a sportolók ott mindenkor helyet kaptak, és az úszósport egyes ágait gyakorolhatták. A sportolók céljára ebben az évben is már március hó 1-én megnyitottuk az uszodát, hogy azt minél jobban kihasználhassuk.

Bár az uszoda bevétele elég szerény, mégis a Császárfürdő erre a bevételre is nagyon rászorul, mert csak ennek segítségével tudja egyensúlyát fenntartani.

Budapest sok fürdője közül a Császárfürdő az egyedüli, amelyben az Irgalmasrend kórházába szegénységi bizonyítvány alapján beutalt fürdőző betegeket gyógyfürdő kezelésben részesítik. Ilyen hivatást betöltő gyógyfürdőnek a támasza, kiegészítő része az az uszoda, amelynek elvételéről most szó van. Ezt a szerepét - melyet főképp a beteg dolgozók érdekében tölti be - csak együttesen, az uszoda segítségével tudja betölteni.

Tisztelettel arra kérem a Népjóléti Miniszter Urat, hasson oda, hogy a Császárfürdő teljes egészében maradjon meg az Irgalmasrend kezelésében, hogy ezáltal a neki kijelölt hivatását - a szegény betegek érdekében - tovább is betölthesse.

Vagyok a Miniszter Úrnak mély tisztelettel

Budapest, 1949. április hó 20-án

Toponáry József Ede
az Irgalmasrend magyar tartományi főnöke
a Császárfürdői Kegyes Alapítvány kezelője

MOL XIX-C-1-a-3063-M-10-1950. (3063/Cs/1-2/1949.) - (Magyar Országos Levéltár - Népjóléti Minisztérium - Elnöki főosztály)

Feljegyzés a Lukács- és Császárfürdők szállodai részének és a Török utcai Heine-Medin osztálynak Országos központi rheuma kórházzá egyesítéséről, 1949.

Feljegyzés

A Lukács- és Császárfürdők szállodai részének és a Török utcai Heine-Medin osztálynak Országos központi rheuma kórházzá egyesítése tárgyában

Rheumás betegek kórházban való elhelyezése elegendő kórházi rheuma ágy hiányában akadályokba ütközik. Gyógyfürdőinkhez kapcsolt szanatóriumaink, osztályaink (pl. Hévíz, Lukács fürdő stb.) inkább szállodai, mint gyógyintézeti elhelyezést nyújtanak a betegeknek. Ennek következtében a férőhelyeknek csak egy részét veszik igénybe betegek, másik részét szállodaként egészséges szállóvendégek foglalják el (pl. Gellért, Császárfürdő). Ahhoz, hogy a rheumás betegek kórházi elhelyezését meg tudjuk oldani, a gyógyfürdőkhez kapcsolt úgynevezett szállodai részek volnának kórházi célokra igénybe veendőek.

Az állami tulajdonban lévő Lukács- és Császárfürdő kiválóan alkalmas lenne erre a célra, annál is inkább, mert a két intézmény egymás szomszédságában van és így könnyen összekapcsolható volna egy közös betegellátó intézménnyé, továbbá azért, mert a Lukács fürdőben van elhelyezve a Rheumakutató Intézet, tehát a kutató intézet és a kórház szoros együttműködése könnyen megoldható volna.

A Lukács fürdő 170 ágyas helyreállított része volna az intézet magva. Ehhez kapcsolódna a Császárfürdő szálloda része, mely jelenleg 16 helyreállított és berendezett szobával működik. A kevésbé sérült szobák helyreállításával és berendezésével az igénybe vehető szobák száma 35-re növelhető. Ezekbe a szobákba mintegy 90 ágyat lehet elhelyezni. A Császárfürdő nagyobb fokú rongálódást szenvedett szálloda részlegének helyreállításával további 50 ágy elhelyezésére van lehetőség. Ugyancsak további ágyszaporítási lehetőséget jelent a Lukács fürdő romos részének helyreállítása, melynek folytán még 130 ágy elhelyezése volna biztosítható. Mindezek figyelembevételével a Császárfürdő-Lukács komplexum 440 ágy befogadására lenne alkalmas.

Ehhez az intézményhez volna kapcsolandó a Török utcai Heine-Medin osztályunk, mely 45 ágygal rendelkezik. Elhelyezésénél fogva ez az osztály nem bővíthető, pedig az igények illetve a szükséglet kielégítésére legalább 90 ágyra kellene bővíteni. Ez az osztály elhelyezhető volna a Császárfürdőben, hol a 90 ágyra való felbővítése is azonnal lehetségessé válna, s a Török utcai kórházba rheumás betegeket helyezhetnénk el.

A tervezett intézmény tehát magába foglalná a kibővített 90 ágyas Heine-Medin osztályt, valamint 395 rheuma ágyat. Ebből azonnal működni tudna a Heine-Medin osztály 90 ágygal a Császárfürdőben, 215 ágygal a Lukács fürdőben és a Török utcai osztályon. 180 ágyhely helyreállítása pedig az öt éves terv első évében volna megvalósítható (50 a Császárfürdőben és 130 a Lukács fürdőben).

A gyógyfürdők fürdőüzeme továbbra is Nemzeti Vállalatként működne. A gyógyfürdőt igénybe venni kívánó járóbeteg anyag a Rheumakutató Intézet járóbeteg rendelőjét felkeresve, a rendelőintézet utasításainak megfelelően és orvosainak ellenőrzése mellett használná a gyógyfürdőt. A kórházban ápolott betegek pedig a kórház által a Nemzeti Vállalatnak térített fürdőhasználati díj ellenében a kórházi orvosok felügyelete mellett és előírásai szerint használnák a fürdőt. A kórházi dolgozók az állami kórház alkalmazottjai lennének, míg a fürdő alkalmazottjait a Nemzeti Vállalat alkalmazza.

[...]

A jelenleg azonnal működtethető ágyak száma, figyelemmel a Császárfürdőben végeztetendő kisfokú javításokat: 305 ágy.

[...]

1949. május 23.

[aláírás nélkül]

MOL XIX-C-1-f-3412-BRE-1-1949. (Magyar Országos Levéltár - Népjóléti Minisztérium - Kórházi osztály)

Feljegyzés az Állami Rheuma Kórház és a Lukács fürdő helyzetéről

Az Állami Rheuma Kórház létesítésekor a Lukács fürdő N. V. üzemait kettéosztották, olyképpen, hogy a beteg-ellátó részek (orvosi kezelők, klinikai osztály, szállodai rész) a Rheuma Kórházhoz kerültek, a fürdő üzemek pedig az N. V.-nél maradtak. Az ingatlan tulajdonosa az N. V.

A kétféle üzem az évtizedes foltozgató építkezés következtében annyira összefonódott, hogy egymástól való függetlenítésük és műszaki szíjfelváltásuk lehetetlen.

Az adott helyzet következtében állandóan vitás kérdések merültek fel a Kórház és a N. V. között, amelyeket mindkettő közvetlen fölöttese, a Népjóléti Minisztérium Kórházi Osztálya és Üzemgazdasági Főosztálya házon belül könnyen és rövidúton intézett el egymással.

1950. január 1-vel az N. V. megszűnt és a Lukács fürdő a Fővárosi Gyógyfürdők N. V. vezetése alá került, ami még nehezebbé tette a sürgős ügyek elintézését. Jelenleg pl. az a helyzet adódott, hogy a havazást követő olvadáskor a Kórház „C” osztályának mennyezete átázott, a kórtermek egy része és az orvosi szoba vízben úsztak és a vakolat nagy darabokban esett a betegek ágáira. A „C” osztály felett van a fürdőüzem napozója és onnan történt a beázás. Az onnan való hőeltakarítás, a lefolyó csatornák rendben tartása nem tartozik a kórház hatáskörébe, a fürdőüzemnek viszont nem érdeke. A mennyezet, illetve a napozó padlójának megjavítása szintén nem lehet a kórház feladata.

Ilyen és ehhez hasonló vitás kérdések nagyszámban akadnak, de ezeken kívül a betegek kezelését és a tudományos kutatást is hátrányosan befolyásolja, hogy a kórház és a fürdő dolgozói két különálló üzemhez tartoznak, ami az előírások pontos betartásánál okoz hiányokat.

Meg kell említenünk, hogy a Rheuma Kórház a fürdő-üzemnek esetenként fizeti meg a fürdő és iszapkezelési jegyeket. Ennek ellenőrzése lényegesen megszorítja az adminisztrációs munkát, de amellet a betegek kezelésénél mindig gondolni kell arra, vajon a fürdőjegyek ára futja-e a költségvetési előirányzatból és ilyen szempontok a betegek kezelésének rovására mehetnek.

A felsorolt hibák és zavarok véleményünk szerint akkor szüntethetők meg, ha a két szervesen összetartozó üzemet egy vezetés alatt egyesítjük.

Egyben jelentjük, hogy a Rheuma Kórházhoz tartozó Heine-Medin osztály 45 ágya a Török utcában egy bérelt magánházban van elhelyezve. Ennek bérlete maga kb. havi 2000 Ft-ba kerül. Ezenkívül a távolság és különállás miatt a személyzet racionális beosztását és felhasználását megnehezíti, és végül a betegeknek téli időkből való szállítgatása azok gyógyítását hátráltatja. Ennek megszüntetése azáltal lenne lehetséges, ha a Lukács fürdő vagy Császár fürdő eddig helyre nem állított részében létesítenék elhelyezési lehetőséget a gyermekbénulásos betegek részére.

Budapest, 1950. január 25.

Jakab Józsefné
gondnok

Dr. Schulhof Ödön
egyetemi magántanár
igazgató-főorvos

MOL XIX-C-1-f-3412-BRe-12-1950. (Magyar Országos Levéltár - Népjóléti Minisztérium - Kórházi osztály)

Marczibányi István és Mária-féle Császárfürdői Kegyes Alapítvány megszüntetése

EGÉSZSÉGÜGYI MINISZTER
V. Akadémia u. 1-3.

Marczibányi István és Mária-féle
Császárfürdői Kegyes Alapítvány
megszüntetése

Véghatározat

A főfelügyeletem alá tartozó és az Irgalmasrend magyar tartományi főnöke kezelése alatt álló Marczibányi István és Mária féle Császárfürdői Kegyes Alapítványt a Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1949. évi 2. sz. törvényerejű rendelete (a továbbiakban: Tvr.) 1. §-ának b) pontja alapján megszüntetem.

Az alapítvány vagyonát a Tvr. 3. §-ának (1) bekezdése alapján állami tulajdonba veszem. A megszüntetett alapítvány vagyonának kezelése felől az alábbiakban rendelkezem:

I. a Budapest főváros Duna jobbparti 6302. sz. tkvi betétben 14560 hrszám alatt felvett III. Kunfi Zsigmond u. 54. számú ingatlan az Egészségügyi Minisztérium kezelésébe,

II. a Budapest főváros Duna jobbparti 6302. sz. tkvi betétben 14478 hrszám alatt felvett III. Kunfi Zsigmond u. 50-52. számú ingatlan Budapest főváros III. kerületi tanács végrehajtó bizottságának kezelésébe,

III. a Budapest főváros Duna jobbparti 2243. sz. tkvi betétben 14562 hrszám alatt felvett III. Kunfi Zsigmond u. 35. számú ingatlan a Sportlétesítmények Vállalat kezelésébe,

IV. a Budapest főváros Duna jobbparti 6302. sz. tkvi betétben 14479 hrszám alatt felvett III. Kunfi Zsigmond u. 31-33. számú ingatlan az Egészségügyi Minisztérium és a Fővárosi Gyógyfürdők és Gyógyforrások Vállalata közös kezelésébe kerül.

Az alapítványra az alapítványi célból kifolyólag hárult esetleges kötelezettségek megszűnnek.

Az alapítványra nem az alapítványi célból kifolyólag hárult esetleges kötelezettségek a Tvr. 6. §-ának (1) bekezdése értelmében az államra szállnak át. Az állam e kötelezettségek tekintetében fennálló felelőssége Tvr. 6. §-ának (3) bekezdése értelmében az átvett vagyontárgyak értéke erejéig terjed.

Az alapítvány kezelő szerve köteles az alapítvány vagyontárgyait a magyar egészségügyi miniszternek, a Budapest főváros III. kerületi tanács végrehajtó bizottságának, a Sportlétesítmények Vállalatának és a Fővárosi Gyógyfürdők és Gyógyforrások Vállalatának átadni.

Fentiek kötelesek

- az alapítvány vagyontárgyait haladéktalanul átvenni; az alapítványi ingatlanok tulajdonjogának telekkönyvi bekebelezése iránt a jelen véghatározat - mint a Tvr. 11. §-a értelmében telekkönyvi bekebelezésre alkalmas okirat - alapján a szükséges telekkönyvi adatok beszerzése után haladéktalanul intézkedni;
- az átvett vagyontárgyakról a forgalmi értéket is feltüntető átvételi jegyzőkönyvet készíteni és annak átvételi záradékkal ellátott egy-egy példányát a Pénzügyminisztérium VI. a. (vagyonkezelési) osztályához, [...] valamint hozzám felterjeszteni.

Megokolás

Az a cél, amelynek szolgálatára a tárgyban írt alapítvány rendelkezett, a megváltozott viszonyok folytán olyan közzeladattá vált, amelynek megvalósításáról legcélszerűbben az állam tud gondoskodni.

Ezért figyelemmel a Tvr. 1. §-ában foglaltakra - a rendelkező rész értelmében kellett határoznom.

Erről tudomásvétel, illetőleg további megfelelő eljárás végett értesítést kapnak:

- 1) Belügyminiszter úr,
- 2) Pénzügyminiszter úr,
- 3) Egészségügyi Minisztérium VII. főosztálya,
- 4) Sportlétesítmények Vállalata,
- 5) Fővárosi Gyógyfürdők és Gyógyforrások Vállalata,
- 6) Budapest főváros III. kerületi tanács végrehajtó bizottsága,
- 7) Irgalmasrend magyar tartományi főnöke

Budapest, 1950. évi december hó 28.

Ember László
osztályvezető

MOL XIX-C-1-f-3412-BRe-126-1951. (Magyar Országos Levéltár - Népjóléti Minisztérium - Kórházi osztály)

A Marczibányi István és Mária-féle Alapítvány nevében álló ingatlanok tulajdonjogának telekkönyvi bejegyzése a Magyar Állam javára, 1951.

A budapesti központi járásbíróság, mint tkvi hatóság
Bp. V. Markó utca 25. sz.

25213/1951. tk. sz.
Végzés

Az Egészségügyi Minisztérium 3011/II/2/1951. jogi oszt. sz. megkeresése alapján a 6231-8/1951. I.E.P.N. sz. rendelet 9. §-a értelmében a telekkönyvi iroda a Budapest Duna jobbp. II. ker. 802. sz. tkvi. betétben felvett A+1. sorsz. 13.465. hrsz. a Magyar Birodalmi Irgalmasrend Budai Rendháza nevében álló ingatlant, továbbá a Budapest II. ker. 50. sz. tkvi. betétben felvett A+5. sorsz. 14560 hrsz. Marczibányi István és Mária-féle Alapítvány nevében álló ingatlant fenti tkvi. betétekből jegyezze le és jegyezze át az újonnan nyitandó Budapest II. ker. 4256. sz. tkvi. betétbe és ott azokra a tulajdonjogot a Magyar Állam javára kebelezze be, egyben jegyezze fel, hogy kezelőjük a „Kunfi Zsigmond utcai Állami Kórház”.

Budapest, 1951. szept. 7.

dr. Szép sk. tkvi. előadó
G. Király [olvashatatlan aláírás]
Ir. jel: 13890/1951. tkvi. kiadó

MOL XIX-C-2-a-3011-I-2-17-1951. (Magyar Országos Levéltár - Egészségügyi Minisztérium - Titkársági főosztály)

Címkék:

ORFI ^[2]

Császár fürdő ^[3]

Lukács fürdő ^[4]

Kiadás: 5. évfolyam (2005) 1. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/hetkoznapok/a_marczibanyi_alapitvanytol_az_orfi_kialakulasaig.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/hetkoznapok/a_marczibanyi_alapitvanytol_az_orfi_kialakulasaig.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/orfi>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/csaszar-furdo>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/lukacs-furdo>